

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวของชนชั้นกลางเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปรากฏครั้งแรกในยุโรปในยุคกลางที่ผ่านมา พร้อมกับมีการฟื้นฟูทางการค้าและการพัฒนาทางโครงสร้าง ซึ่งสามารถเปลี่ยนเงินให้กลายเป็นอำนาจได้ สำหรับคนที่สะสมความมั่งมีจะพบว่าตนเริ่มมีอำนาจเต็มที่ในช่วงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และก่อนศตวรรษที่ 18 ก็สามารถจัดตั้งระบบที่สามารถครอบคลุมโลกทั้งใบนี้ได้

ชนชั้นกลางไม่ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น แต่ได้เกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ NICs (Newly Industrialized Countries) และประเทศที่กำลังจะเป็น NICs ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย นักเศรษฐศาสตร์และนักธุรกิจมักจะให้ความสนใจกับการกำเนิดขึ้นของชนชั้นกลางในแง่มุมมองของการบริโภคเป็นส่วนใหญ่ และผลกระทบของชนชั้นกลางที่จะมีต่อเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ ส่วนนักเศรษฐศาสตร์การเมืองจะให้ความสนใจต่อบทบาทของชนชั้นกลางในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยในประเทศเหล่านั้น และชนชั้นกลางได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้

จากกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันทำให้ชนชั้นกลางในประเทศไทยมีทัศนคติและความสนใจที่แตกต่างจากชนชั้นกลางในยุโรปในศตวรรษที่ 19 และในญี่ปุ่นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสนใจของชนชั้นกลางไทยค่อนข้างที่จะอยู่ในระดับสากล การประกอบอาชีพของพวกเขาจะต้องเกี่ยวพันกับต่างประเทศค่อนข้างสูง ในเรื่องของการลงทุน การศึกษา เทคโนโลยีและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชนชั้นกลางขึ้นชมการลงทุนจากต่างประเทศและยอมรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและแบบแผนการบริโภค และชนชั้นกลางมีจำนวนมากและมีบทบาททางเศรษฐกิจเหนือกว่าชนชั้นนำเดิม (ผาสูก พงษ์ไพจิตร, 2536, หน้า 17)

ชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่มีพลังทางเศรษฐกิจ มีบทบาทมากขึ้นอย่างเด่นชัดในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และทิศทางสังคมไทยอย่างมากในเวลาปัจจุบัน ชนชั้นกลางเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วและมีบทบาทมากกว่าชนชั้นแรงงาน ชนชั้นกลางยอมรับความคิดเสรีนิยม มีทัศนคติที่เปิดกว้าง มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแนวคิดนี้เป็นประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่งให้กับชนชั้นกลางเอง

ชนชั้นกลางได้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองที่สามารถพัฒนาธุรกิจ การงาน การติดต่อกับต่างประเทศได้โดยความสามารถโดยทักษะของตนเอง ชนชั้นกลางได้รับอิทธิพล ความคิด วัฒนธรรมเทคโนโลยีจากต่างประเทศ จากการที่ต้องเรียนภาษาต่างประเทศ วิทยาการคอมพิวเตอร์ ต้องเดินทางไปเรียนหรือไปดูงานต่างประเทศและในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการที่มีการลงทุนจากต่างประเทศเป็นสำคัญ ชนชั้นกลางที่เติบโตขึ้นมั่งคั่งขึ้นอย่างรวดเร็วได้ตระหนักถึงผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของการพึ่งพาประชาคมโลกอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมต่างประเทศและให้การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ จากวัฒนธรรมตะวันตก

นิธิ เอียวศรีวงศ์ มีความเห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับชนชั้นกลางเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ เพราะบทบาททางประวัติศาสตร์ของชนชั้นกลาง ชนชั้นกลางในตะวันตกประกอบด้วยพวกนายทุน ผู้ประกอบอาชีพระดับสูง และคนงานคอปขาว ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการพัฒนาทุนนิยม และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทางการเมือง ในสังคมทุนนิยมและเห็นว่าประสิทธิภาพของชนชั้นกลางอันนี้ไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะในสังคมตะวันตกเท่านั้นแต่ได้เกิดขึ้นแล้วในเอเชีย ชนชั้นกลางได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นมาก และเห็นชนชั้นกลางได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ขึ้นมา และยังมีความเห็นว่าชนชั้นกลางเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยม ชนชั้นกลางแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม เนื่องจากการเกิดขึ้นใหม่ของคนกลุ่มนี้ คนกลุ่มนี้มีความเป็นอิสระจากชนชั้นปกครองในอดีตและไม่มีความสัมพันธ์กับสังคมชนบทแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมของชนชั้นกลางไม่ได้ถูกหล่อหลอมมาจากความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมในชนบท วัฒนธรรมชุมชน ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ และสังคมที่มีการแบ่งชั้นการปกครองแบบสังคมในชนบท ชนชั้นกลางเป็นอิสระจากระบบดังกล่าว เนื่องจากบทบาทของชนชั้นกลางในระบบการผลิตมีความเชื่อมโยงกับระบบตลาดโดยตรง ชนชั้นกลางสามารถดำเนินงานได้ด้วยกำลังความสามารถของตนซึ่งเป็นอิสระจากคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม โดยมีลักษณะการดำเนินงานนี้จะขึ้นอยู่กับการทำสัญญาตกลงกัน และดำเนินไปตามหลักกฎหมาย ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ได้ใช้กรอบการวิเคราะห์ของลันกันโฮมาร์กซิสต์ในการนิยามชนชั้นกลางว่าประกอบด้วยคนงานคอปขาวหรือคนงานที่ไม่ต้องใช้แรงงาน และผู้ผลิตขนาดเล็กในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่คนกลุ่มนี้จะอยู่ระหว่างนายทุน ผู้ใช้แรงงานและชาวนา และ ธีรนาถ กาญจนอักษร ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความเชื่อที่ว่าชนชั้นกลางจะเป็นพลังที่ก้าวหน้า เมื่อมองจากสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งคนกลุ่มนี้จะได้รับรายได้ และการศึกษาในระดับหนึ่ง (อ้างใน สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536, หน้า 15 - 20)

นิธิ เขียวศรีวงศ์ (2539, หน้า 109-110) ได้พูดถึงว่ามีอะไรหลายอย่างในวัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทยที่สร้างขึ้น สืบทอดกันมา และเรียนรู้ที่จะชื่นชมด้วยเหตุผล เพราะต้องมีเงินก่อน ไม่ว่าจะเป็นการอ่านนวนิยายดีๆ ไปจนถึงการเล่นกอล์ฟ ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงจำนวนเงินที่จะไปซื้อไม้กอล์ฟ และค่าสมาชิก หรือเงินที่จะไปซื้อนวนิยายดีๆ เท่านั้น แต่หมายถึงการสั่งสมอุปนิสัย และความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ต่างๆ นับตั้งแต่เกิด และยังได้พูดอีกว่าการที่คนจะเรียนรู้การฟังเพลงดีๆ ได้อย่างไร ถ้าพ่อแม่ไม่มีเงินส่งไปเรียนพิเศษ เปียโน ซอสสามสาย เพื่อให้มีปฏิรูประบบพื้นฐานการดนตรีบ้าง

สุพิศรา สุภาพ (2541, หน้า 67) ได้พูดถึงครอบครัวไทยในประเด็นที่ว่าเด็กได้รับความรักความอบอุ่น พ่อแม่มักจะรักลูกจึงอยากให้ลูกได้ดี และได้พูดถึงคนชั้นกลางจะส่งเสริมให้ลูกเรียนหนังสือเพราะถือว่ายิ่งเรียนสูงเท่าไรโอกาสจะได้งานทำที่มีเกียรติและมีตำแหน่งสูงจะมากขึ้น เท่านั้น พ่อแม่จึงไม่หวังให้ลูกทำอะไรแม้กระทั่งงานบ้าน โดยมากพ่อแม่ถ้าจะให้ทำก็หวังเพียงจะได้ทำเป็น

รัชนิกร เศรษฐ (2532, หน้า 42) ได้พูดถึงสภาพการศึกษาในสังคมไทยให้หลายประเด็นแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องก็คือว่า สังคมไทยสร้างความกดดันให้เด็กต้องมีการแข่งขันเอาชนะกันมากการที่สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบปฐมนิเทศไปสู่ความสัมพันธ์แบบทุนนิยมจากความเป็นสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองและสังคมนครมากขึ้น ประกอบกับแรงสนับสนุนหรือแรงบังคับจากพ่อแม่ ทำให้เด็กไทยต้องกวตริวิชาสอบเข้าโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัยอย่างเอาจริงเอาจัง ระบบคัดเลือกคือแพ้คัดออกกระโดดไปทั่วทุกสถาบันการศึกษาซึ่งบางแห่งถึงกับจับสลากเพื่อคัดผู้แพ้ออกก็มี ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นการสนับสนุนโรงเรียนบางแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนมีการกวตริวิชาเป็นพิเศษ จนคณะกรรมการการศึกษาเอกชนต้องแจ้งให้ส่วนกลางระงับการสอนพิเศษแก่นักเรียนหลังเลิกเรียนและในวันหยุด แต่ก็มีครูจำนวนหนึ่งชักชวนหรือบังคับทางอ้อมให้เด็กที่ตนเองสอนอยู่ออกไปเรียนพิเศษตามบ้าน ตามสถานที่นอกโรงเรียน และยังได้กล่าวถึงเรื่องการศึกษาสูงสำหรับผู้มีรายได้สูงเท่านั้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 113 - 114) ได้พูดถึงว่าบิดามารดาจะช่วยลูกบริหารเวลาว่างช่วงปิดเทอมได้อย่างไร โดยได้เสนอแนะไว้ดังนี้ 1) จัดหาหรือแนะนำหนังสือ เครื่องเล่นดีๆ ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่างๆ โดยจัดเวลาหรือกำหนดเวลาร่วมกันให้เด็กได้มีเวลาเล่นสนุกและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการอ่านฟังหรือเล่นเกมส์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ 2) จัดหาเวลาเพื่อกิจกรรมทัศนศึกษาร่วม

กันของครอบครัวซึ่งนอกจากจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข สร้างเสริมความรักความผูกพันให้มีต่อกันแล้ว ยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ของเด็กให้กว้างไกลมากขึ้น 3) จัดหาหรือแนะนำกิจกรรมสร้างสรรค์ตามความสนใจของเด็ก เช่น เรียนดนตรี เรียนรำไทย เรียนว่ายน้ำ เรียนศิลปะ เรียนภาษาอังกฤษ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์เหล่านี้ ปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนหลายแห่งเห็นความสำคัญ และได้จัดทำขึ้นเพื่อสนองตามความต้องการของผู้ปกครองและเด็กในด้านนี้อย่างหลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้ปกครองจะสามารถพิจารณาและตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับ ลูกหลานของตนเองได้ตามกำลังความสามารถและทุนทรัพย์ของแต่ละบุคคล

ประณม จันทิม (อ้างใน กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 140) ได้พูดถึงว่าทำอย่างไรลูกจึงจะไม่ซิงสุกก่อนหาม ได้แนะนำให้พ่อแม่ช่วยเสริมสร้างให้ลูกมีความมั่นใจและภูมิใจในตัวเอง โดยเฉพาะกิจกรรมหรือการกระทำที่มีคุณค่าต่อร่างกายและจิตใจของลูก เช่น กีฬา ดนตรี ซึ่งจะช่วยดึงความสนใจของลูกออกไปจากการคบเพื่อนต่างเพศและพฤติกรรมซิงสุกก่อนหามและได้กล่าวถึงว่าถ้าลูกเรียนไม่เก่งจะทำอย่างไร ในส่วนหนึ่งที่กำลังพูดถึงก็คือ ดูแลเอาใจใส่และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กพัฒนาการเรียนรู้ที่ดี เช่น ดูแลเอาใจใส่ให้ลูกหลานทำการบ้าน ช่วยทบทวนบทเรียนให้ ช่วยจัดหาครูสอนพิเศษเพิ่มเติมจากบทเรียนที่โรงเรียนหรือจากความสนใจของลูกหลาน อาทิ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา รำไทย เขียนภาพ ฯลฯ

จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงการเรียนพิเศษของเด็กที่เป็นบุตรของกลุ่มชนชั้นกลางในเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ว่าเด็กในจังหวัดเชียงใหม่ที่เรียนพิเศษนั้นมีรูปแบบการเรียนพิเศษอย่างไรบ้าง การใช้ช่วงวันเวลาอย่างไรในการเรียนพิเศษ มีเป้าหมายหรือเหตุผลอย่างไรในการไปเรียนพิเศษ ตลอดจนได้รับอะไรบ้างจากการเรียนพิเศษ และศึกษาถึงค่านิยมของบิดามารดาที่เป็นชนชั้นกลางเกี่ยวกับการเรียนพิเศษของบุตร เพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูหรือบุคคลทั่วไป ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนพิเศษของเด็ก ในการที่จะกิจกรรมและรูปแบบของการเรียนที่เหมาะสมให้กับเด็กและความพร้อมของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเรียนพิเศษของเด็กที่เป็นบุตรของชนชั้นกลางในเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาค่านิยมของบิดามารดาที่เป็นชนชั้นกลางเกี่ยวกับการเรียนพิเศษของบุตรหลาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงการเรียนพิเศษของเด็กที่เป็นบุตรของชนชั้นกลางในเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่
2. ทราบถึงค่านิยมของบิดามารดาที่เป็นชนชั้นกลางที่เกี่ยวกับการเรียนพิเศษของบุตร
3. ทราบถึงวัฒนธรรมของชนชั้นกลางที่เกี่ยวกับการไปเรียนพิเศษของเด็กในเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่
4. เป็นแนวทางและประโยชน์ต่อ บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูหรือบุคคลทั่วไป ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนพิเศษของเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง ในการที่จะจัดการเรียนที่เหมาะสมให้กับเด็กและความพร้อมของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ดำเนินการวิจัยได้จำกัดขอบเขตการวิจัยได้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กที่บุตรของชนชั้นกลางในเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

1.1 เลือกศึกษาเด็กนักเรียนที่เรียนพิเศษต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่การเรียนพิเศษมาก

1.2 เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลและกลุ่มคนได้โดยสะดวก เนื่องจากผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับสถานที่เรียนพิเศษเหล่านี้ ทำให้ไม่ยากในการขอความร่วมมือ

1.3 เป็นพื้นที่ ที่ผู้วิจัยสามารถสื่อสาร พูดคุยกับบิดามารดาผู้ปกครองในกลุ่มชนชั้นกลาง และเด็กได้เพราะผู้วิจัยทำงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนพิเศษของเด็ก คือเปิดสอนเทควันโด

2. ขอบเขตเนื้อหา

2.1 ศึกษาการเรียนรู้พิเศษของเด็กที่เป็นบุตรของชนชั้นกลาง

2.1.1 ศึกษาภูมิหลังทางการศึกษาของเด็ก

2.1.2 ศึกษาการเรียนรู้พิเศษของเด็ก

- รูปแบบการเรียนรู้พิเศษของเด็ก
- เพศ และวัยของเด็กกับการเรียนรู้พิเศษ
- ช่วงวันเวลาของการเรียนรู้พิเศษ
- เป้าหมายหรือเหตุผลของการเรียนรู้พิเศษ
- สิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้พิเศษ

2.2 ศึกษาค่านิยมของบิดามารดาที่เป็นชนชั้นกลางที่เกี่ยวกับการเรียน

พิเศษของบุตร

2.2.1 ศึกษาบริบททั่วไปของชนชั้นกลาง

- ความเป็นมาของชนชั้นกลาง

2.2.2 ศึกษาภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของชนชั้นกลาง

- อาชีพ
- รายได้
- การศึกษา
- สถานภาพทางสังคม

2.2.3 ศึกษาถึงค่านิยมของชนชั้นกลางต่อการเรียนรู้พิเศษ

- วิธีการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลาง
- ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- การอบรมเลี้ยงดูบุตรของชนชั้นกลาง
- ความคาดหวังต่อบุตรหรือการศึกษาของบุตร
- ทศนคติของชนชั้นกลางต่อการเรียนรู้พิเศษ

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรมชนชั้นกลาง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนชั้นกลาง เป็นสิ่งที่คนชั้นกลางได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ

ชนชั้นกลาง คือ คนที่มีความรู้ มีการศึกษา มีรายได้ มีความสามารถทางเทคนิค มีการบริหารการจัดการ มีข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร และมีสถานภาพทางสังคม ซึ่งประกอบอาชีพเป็น ข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ นักธุรกิจหรือค้าขายส่วนตัว ทำงานบริษัทเอกชน และรับจ้าง โดยการศึกษาในครั้งนี้มีเกณฑ์ในเรื่องรายได้ และการศึกษา คือ ครอบครัวที่มีรายได้รวมมากกว่าเดือนละ 20,000 บาท และมีบิดาหรือมารดาที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ค่านิยมของบิดามารดาที่เป็นชนชั้นกลางเกี่ยวกับการเรียนพิเศษของเด็ก หมายถึง ความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แล้วบุคคลได้นำมาประเมินค่าว่าควรจะนำมาประพฤติปฏิบัติอยู่ระยะเวลาหนึ่งหรือตลอดไป ที่คนชั้นกลางเห็นว่าการเรียนกวดวิชา ภาษาต่างประเทศ ดนตรี และการกีฬา เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานได้ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสามารถคงไว้ซึ่งสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การทำงานในอนาคต

เด็ก หมายถึง เด็กนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับไม่เกินชั้นประถมศึกษาตอนปลายและเป็นบุตรของชนชั้นกลาง

การเรียนพิเศษ หมายถึง การเรียนที่อยู่นอกเหนือจากการเรียนในเวลาปกติ เช่น การเรียนกวดวิชา การเรียนภาษาต่างประเทศ ดนตรี และกีฬา